



Civil Society Organization
NEW HORIZON



DROGA

MEĐU VAŠOM DJECOM

Priručnik za roditelje



Naziv projekta:

“PREVENTIVNA MREŽA PROTIV BOLESTI ZAVISNOSTI”

Realizacija:

Organizacija civilnog društva

“NOVI HORIZONT” Ulcinj

E-mail: ngohorizonti@t-com.me

www.ngo-horizonti.org

www.facebook.com/newhorizonngo

DROGA

MEĐU VAŠOM DJECOM

Priručnik za roditelje

Priredili:

Mirjana Mijović,

Ardita Kovačević, Herolinda Đeljošević,

Arben Husić, Nazif Velić

Štampa:

PRESS STUDIO

Ulcinj, 2014.

Izradu i štampanje ovog priručnika, finansijski je omogućila Komisija za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću, u okviru programa Doprinos u borbi protiv droge i svih oblika zavisnosti





UVOD

Snažna i dugotrajna ekonomska, socijalna i moralna kriza, uobičajena za zemlje u tranziciji, uslovlila je razvoj različitih oblika socijalne patologije pojedinca i društva. U ovim okolnostima, koje traju više decenija, posebno osjetljiva grupa su mladi ljudi čiji razvoj nije završen i na koje različiti događaji ostavljaju traga, čineći ih podložnim različitim negativnim uticajima.

Narkomanija je sociopatološki fenomen koji se pojavljuje i egzistira kroz čitavu ljudsku istoriju, noseći obilježja različitih civilizacija i kultura. Različite vrste droga korišćene su hiljadama godina unazad u različite svrhe – ritualne, religijske, medicinske, ratne, iz radoznalosti, i tako dalje.

U našem društvu, nekoliko decenija unazad, narkomanija je bila nepoznanica ili je postojala samo kroz sporadične, rijetke slučajeve.

Danas sa sigurnošću možemo reći da:

- svakodnevno raste broj korisnika droge i narkomana
- je porast broja maloljetnih lica među narkomanima zabrinjavajući
- je starosna granica prvog kontakta sa drogom pomjerena na osnovnoškolski uzrast
- se razvijaju politoksikomanije (upotreba alkohola, lijekova – sedativa, analgetika, antidepresiva i slično)
- raste broj djece i mladih koji imaju probleme sa zakonom zbog (zlo) upotrebe droga

S obzirom na složenost i ozbiljnost problema i činjenicu da ni naša sredina ne može ostati izolovana, NVO "NOVI HORIZONT" je sprovedla istraživanje među mladima u našem gradu 2004. i 2009. godine, iz kojeg izdvajamo:

- 46% mladih (anketiranih) tvrdi da je lako nabaviti drogu u sredini gdje žive/ uče
- 51% njih tvrdi da poznaju osobe koje uzimaju drogu
- 57% mladih poznaje 1-5 vrsta droga
- 55% njih smatra da im je potrebno više informacija u vezi sa drogom



S druge strane, rezultati komparativnog istraživanja „Dostupnost droge u regionu i informisanost i stavovi mladih o narkomaniji“, koje je sprovedla Specijalna bolnica za bolesti zavisnosti „Vita“ iz Novog Sada pokazuju da:

- 75,7 % mladih u Crnoj Gori poznaje nekoga u svom neposrednom okruženju ko konzumira drogu; 59,9% mladih u Srbiji i njih 57,6% u Bosni i Hercegovini;
- 61,9% mladih u Crnoj Gori direktno ponuđeno nekom od droga, 55,7% njih u Srbiji i 46% u BiH

Ovo istraživanje je sprovedeno tokom novembra 2012. godine na uzorku od 1.893 mladih od 15 do 30 godina iz Srbije, BiH i Crne Gore.

Ipak, činjenica je da ne postoje sasvim tačni i pouzdani podaci o broju narkomana u Ulcinju, niti u Crnoj Gori. Osnovni razlog je što ne postoji pouzdana evidencija jer se narkomani registruju samo kada zatraže medicinsku pomoć, što je izuzetno rijetko, ili kada, pod uticajem droge, dođu u sukob sa zakonom. Koliko god opsežno istraživanje preduzeli, vjerovatno ne bi dobili pouzdane podatke jer je našem kulturnom miljeu svojstveno da neke stvari skriva zbog osude sredine.

Uobičajeno je da društvo u tranziciji nema utvrđen način rješavanja ovog problema niti adekvatan odgovor i pravac djelovanja. Između porodične zajednice, škole, zdravstvenih institucija i šire društvene zajednice ne postoji adekvatna uvezanost, a svaka ponaosob nije u stanju da se sama nosi sa ovako složenim problemom. Takođe, zdravstvene ustanove imaju skromne potencijale za rješavanje problema a specijalizovanih ustanova nema dovoljno. Smatramo da je osnov svakog pojedinca i presudni uticaj na razvoj pojedinca onaj koji dolazi iz porodice, pa je zbog toga nastao ovaj priručnik. Bez pretenzija da ponudimo konačne i definitivne sudove, željeli smo da ukažemo na neke suštinski važne elemente na koje roditelji treba da obrate pažnju.



ŠTO RODITELJI TREBA DA ZNAJU O DROGAMA

“Da, mislim da su djeca izložena riziku od droga. Mislim da su najugroženije starosne grupe od 15, 16 godina. Nismo baš dobro informisani da prepoznamo da li nam djeca koriste drogu... čuo sam da se vidi u očima, ali ne znam kako.”

Roditelj

Ne morate da budete stručnjak da biste razgovarali sa djetetom o drogama, ali da biste bili koristan instruktor i savjetnik svog djeteta, bitno je da steknete neophodna znanja o drogama. Veliki broj roditelja ima otpor prema priči o drogama, vjerovatno zato što predstavljaju novinu, nijesu dio njihovog odrastanja, nijesu sigurni u tačnost informacija koje imaju, strah ih je, i iz još mnogo razloga.

DROGA je ona supstanca koja može da izmijeni mentalne funkcije i ponašanje pojedinca, uzrokujući funkcionalne i organske patološke promjene centralnog nervnog sistema. U praksi je uobičajeno da ovu vrstu zavisnosti nazivamo narkomanija.

Na svjetskom (i domaćem) tržištu postoji mnogo vrsta droga i mnogo podjela droga:

- ... prema obliku u kojem se nalaze (prah, tablete, tečnost...)
- ... prema načinu unošenja u organizam (gutanjem, ušmrkivanjem, pušenjem, intravenozno – direktno u krv putem šprica...)
- ... prema načinu na koji djeluje na organizam (depresori, opijati, stimulansi, halucinogeni...)
- ... prema načinu proizvodnje (prirodne i vještačke), itd.



Bez obzira na njihov broj, hemijsku strukturu i ostale karakteristike, zajedničko im je da dovode do teških poremećaja zdravlja.

Karakteristika svih bolesti zavisnosti, a samim tim i narkomanije, je nastajanje fizičke i psihičke zavisnosti kao posljedice ponovnog i čestog unošenja psihoaktivnih supstanci.

Psihička zavisnost znači da droga postaje sastavni dio emocionalne i socijalne adaptacije pojedinca. Drugim riječima, osoba se osjeća komforno prilikom dejstva droge i ima potrebu da taj osjećaj iznova doživljava.

Fizička zavisnost se ne razvija kod zloupotrebe svih vrsta droga. To je specijalni stadijum adaptacije na drogu, kad ona postane sastavni dio metabolizma ćelija i kada pojedinac ne može da “funkcioniše” bez određene količine droge.

S tim u vezi je pojam **tolerancije**, tj. adaptiranosti na određenu količinu droge zbog čega korisnici imaju potrebu češćeg uzimanja ili povećanja doze droge zarad postizanja željenog efekta.

Apsinencijalna kriza (ili apstinencijalni sindrom) je niz somatskih i psihičkih simptoma koji nastaju zbog prestanka dejstva droge. Kriza ima veoma burnu i uznemiravajuću simptomatologiju – povraćanje, grčenje, tremor (drhtavicu) i druge simptome i ponekad znači životnu ugroženost korisnika.

Narkomani imaju poseban rječnik – sleng koji je često šifra za međusobno povezivanje a stvoren je prvenstveno da okolina ne bi razumjela što govore.





PUT U NARKOMANIJU

Bolesti zavisnosti razvijaju se postepeno. Tako narkomanija, kao jedna od bolesti zavisnosti, ima sljedeće faze:

1.

razvoj interesovanja za droge

2.

faza eksperimentisanja – kada osoba neplanirano dolazi u situaciju da koristi drogu, upoznaje se sa njenim efektima ali uzimanje nije stalno

3.

vješto prikrivajući, osoba sve češće uzima drogu i sve češće je u društvu koje uzima drogu

4.

faza otuđenja, laži, mijenjanja društva, emocionalnih problema i postojanje prinude da se stalno nabavlja nova količina droge

5.

potpuna zavisnost nastaje kada osoba mora da uzme određenu količinu droge kako bi mogla da funkcioniše. Javljaju se prvi ozbiljni zdravstveni problem a najviše je izražena socijalna i emocionalna nestabilnost

Faktori rizika koji uslovljavaju bolesti zavisnosti su oni faktori koji mogu (ali ne moraju) dovesti do pojave bolesti.



Faktori vezani za društvenu zajednicu:

- ekonomska i socijalna kriza,
- moralna kriza društva, praćena raznim oblicima devijantnog ponašanja,
- slaba organizacija i umreženost društvene zajednice u kojoj je pojedinac prepušten sebi,
- zakonodavstvo koje ne sankcioniše zloupotrebu nikotina, alkohola i droga,
- nedostatak kvalitetnih društvenih sadržaja – sportskih i kulturnih ili njihova nedostupnost svim slojevima društva,
- nepostojanje adekvatnih preventivnih programa na osnovnom i srednješkolskom nivou,
- nepostojanje kvalitetnog načina informisanja o problemima koje nose bolesti zavisnosti.

Faktori vezani za pojedinca:

- emocionalna nestabilnost, osjetljivost i drugi problem vezani za neadaptiranost pojedinca,
- fizički i psihički nedostaci,
- nizak nivo samopoštovanja zbog kojeg pojedinac podliježe različitim vrstama pritisaka vršnjaka,
- asocijalno ponašanje i nedostatak kvalitetne komunikacije i adaptiranosti,
- tolerantan stav neposrednog okruženja prema zloupotrebi nikotina, alkohola i droga i rani kontakt sa ovim supstancama.

Faktori vezani za porodicu:

- problem u funkcionisanju porodice – svađe, neslaganje, postojanje dvostrukih standarda i slično,
- nepotpune porodice – razvedeni roditelji, roditelji koji ne žive sa svojom djecom, deficijentne porodice,
- porodice sa tolerantnim stavom prema bolestima zavisnosti, tj. porodice u kojima postoji alkoholizam, narkomanija i drugi problemi.

Faktori rizika ne znače da će se narkomanija (ili druge bolesti zavisnosti) pojaviti – oni samo dovode pojedinca u veći rizik, veće su mogućnosti da se nekoliko faktora nađe isprepletено i prouzrokuje problem.



KAKO PREPOZNATI SIMPTOME?

KAKO ĆETE SAZNATI DA LI VAŠE DIJETE KORISTI DROGE?

Postoje znaci čija pojava, pogotovu ako traje duže vrijeme, mogu biti signali ili alarm roditeljima da se sa njihovim djetetom nešto ozbiljno dešava. To su:

- dugotrajno odsustvovanje iz kuće, naročito noću
- odsustvovanje iz škole i slabljenje uspjeha u školi
- promjene u ponašanju
- osamljivanje u kući i prekid komunikacije sa ukućanima
- nemarnost prema ličnoj higijeni i izgledu
- promjena društva, pojavljivanje “novih drugova”
- crvenilo i suzenje očiju
- nošenje naočara bez obzira na stvarnu potrebu
- crvenilo nozdrva i curenje sekreta iz nosa
- prekomjerno znojenje neprijatnog mirisa
- nošenje dugih rukava kada nema potrebe
- tačkasti tragovi – ubodi na nadlakticama, nogama, vratu,
- drhtanje ruku
- teturanje pri hodu
- mršavost, naglo fizičko propadanje
- problemi sa prostornom i vremenskom orijentacijom
- pojava straha i panike
- laganje
- nestajanje dragocjenih stvari i novca iz kuće





ŠTA PORODICA MOŽE DA URADI?

U periodu odrastanja – adolecencije, djeca prolaze kroz različite faze i izgrađuju svoj identitet i stavove. Ne postoji tačno objašnjenje niti pokazatelji na osnovu kojih možemo tvrditi da će neka osoba postati narkoman. Zato je vrlo važno da se u okviru porodice kod adolescenata razvije:

- ⋯ svjesnost o rizicima po zdravlje i društvenim i psihološkim posledicama koje nosi zloupotreba droga
- ⋯ svjesnost o ličnim i socijalnim kompetencijama
- ⋯ prosocijalni stavovi i ponašanje

Nekoliko savjeta:



Budite prisutni u životu Vašeg djeteta

Odvojite vrijeme za Vaše dijete. Zainteresujte se za njegove navike i trudite se da radite nešto zajedno sa njim svaki dan. Pokažite djetetu ljubav i privrženost, time nećete ugroziti Vaš roditeljski autoritet, naprotiv – pokazaćete djetetu koliko je važna porodična povezanost. Važno je da porodica provodi vrijeme zajedno, ali je još važnije da kvalitetno provodite zajedničko vrijeme.

Provedite zajedničko vrijeme poštujući i učestvujući zajednički u promociji zdravih stilova života – pazite na ishranu, provodite vrijeme u rekreaciji, pratite sportske aktivnosti u koje je vaše dijete uključeno, pohvalite ga za sve aktivnosti koje se tiču unapređenja zdravlja.

Razgovarajte i jasno iskažite svoje stavove vezane za ono što predstavlja opasnost po zdravlje – nikotin, alkohol, droga, rizični oblici ponašanja, i slično.



Postavite jasne granice

Djeca žele da uspostave strukturu u svom životu. Oni će biti odgovorniji ako znaju granice koje su roditelji uspostavili. Jasno postavite odgovarajuće granice i sprovedite ih. Konsekvence treba da se odnose na incidentne situacije (situacije u kojima se prelazi preko granica dozvoljenog), da budu razumne, vremenski ograničene, ne mnogo velike. Primjenite ih dosljedno i sprovedite mirno. Poštujte granice, bez ljutnje.

Uopšteno posmatrano, mladi očekuju od roditelja pravila koja regulišu porodične vrijednosti i postavljaju moralne i socijalne okvire vaspitavanja. Ukoliko Vaše dijete aktivno uključite u uspostavljanje takvih pravila, ohrabrićete ga da preuzme više odgovornosti u poštovanju istih. Ukoliko dijete odrasta bez ograničenja, stihijno ili u prevelikom strahu od kazne, sasvim sigurno će porasti u odraslog koji je u nevolji.

Ne plašite se da jasno iznesete svoj stav o neprihvatljivosti upotrebe psihoaktivnih supstanci pred svojim djetetom.



Budite uzor

Kada je riječ o drogama, ne možete da se ponašate po principu „radi kako ti kažem, a ne kako ja radim“. Ukoliko i sami uzimate droge, ne možete da očekujete da će Vaše dijete prihvatiti savjete koje mu dajete.



Budite iskreni

Prirodno je da nećete znati baš sve o drogama. Dakle, iako je važno da budete informisani, ne treba da se pretvarate da znate odgovor na svako pitanje. Budite spremni da kažete „ne znam, ali raspitaću se“. Ako ste iskreni, Vašem adolescentu će biti lakše da i on bude iskren sa Vama.



Razgovarajte sa vašim djetetom

Razmijenite mišljenja o različitim problemima sa kojima se Vaše dijete srijeće. Razgovarajte o raznim stvarima. Pitajte ga o školi, igri, prijateljima, o bilo čemu, a zatim slušajte. Iz razgovora sa Vašim djetetom shvatićete da ono što je za Vas nebitno, djetetu može biti vrlo dragocjeno. Dozvolite svom djetetu da zna da je ono važnije od fudbalske utakmice, TV emisija ili knjige. Kako možete da očekujete da će dijete razgovarati sa Vama o bitnim stvarima u svom životu, ako niste nikada razgovarali o svakodnevnim događajima? Rad i posvećivanje djetetu isplati se na mnogo načina.

Razvijajte osjećaj povjerenja i sigurnosti, bez pridikovanja i moralisanja. Vaše dijete vjerovatno već zna šta mislite o drogama, pa čak i ako rijetko razgovarate o tome sa njim. Vaše poruke i stavovi se prenose kroz ono što govorite i radite u kući, šta radite u slobodno vrijeme i kako se ponašate sa porodicom i prijateljima.

Ipak, adolescent ne zna onoliko koliko Vi mislite da zna i često želi da čuje Vaše mišljenje o drogama. Vi se možda nećete složiti sa njim, ali to što zna Vaše stavove može da mu pomogne u donošenju sopstvenih odluka. Ukoliko želite da sa djetetom otvoreno razgovarate o drogama, važno je i da ga saslušate i da budete otvoreni prema njegovom mišljenju. Razgovor ne bi trebalo započinjati na silu, jer će se neki razgovori povesti sami od sebe, kao rezultat nečega što ste vidjeli ili čuli. Kada dođe pravi trenutak – ne držite predavanje, već recite u šta vjerujete. Nemojte da pokušavate da preplašite svoje dijete, ali mu pokažite da Vam je stalo do njega.

Nemojte se plašiti da priznate da nemate odgovore na sva pitanja. Ako nemate potrebne odgovore predložite djetetu da ih potražite zajedno.



Slušajte Vašeg adolescenta

Ako pokažete da ste spremni i voljni da slušate Vaše dijete, njemu će biti takođe lakše da sasluša Vas. U toku razgovora, nemojte da ga prekidate ili reagovati tako da prekinete razgovor koji je u toku. Ohrabrite ga, kako bi mu bilo što lakše da iznese svoje probleme, a pitajte ga i šta on misli kada donosite odluke kao porodica, kako biste mu pokazali da cijenite njegovo mišljenje. Najveća opasnost za Vaše dijete je pritisak njegovih vršnjaka. Djetetova želja da bude prihvaćeno u krugu svojih vršnjaka u ranom adolescentnom periodu je vjerovatno najjači motivacioni faktor u njegovom životu.

Jedan od razloga zašto je djetetu toliko teško da se odupre drogama je i taj što mu drogu nudi prijatelj ili stariji „ortak”. Razvijanje raznih vještina za odupiranje pritisku vršnjaka pripremiće Vaše dijete da kaže „ne” alkoholu i drugim drogama. Pa ipak, nije dovoljno reći svom djetetu da jednostavno kaže „ne”. Na jednostavno „ne” pritisak vršnjaka za upotrebu droge, normalno, ne prestaje. Postoje mnoge tehnike koje mu možete preporučiti.



Reagujte prihvatljivo

„Vrlo sam zabrinut zbog...” ili „Ja razumijem da...” su bolji način da reagujete, nego da počnete rečenicu sa: „Trebalo je...” ili: „Kad sam ja bio u tvojim godinama...” ili: „Zašto nisi...”. Ako Vaše dijete kaže nešto što ne biste htjeli da čujete, nemojte ignorisati tu izjavu. Nemojte nuditi savjete na svaku izjavu koju dijete da. Slušajte pažljivo šta ono pokušava da kaže i pokušajte da razumijete pravu poruku koju vam upućuje svojom izjavom. Morate biti sigurni da ste (dobro) razumijeli šta dijete osjeća (i šta pokušava da kaže). Reagujte onda kada dijete završi.



Izbjegavajte konflikt

Teško je riješiti problem kada postoji konflikt. Pokušajte da razumijete njegov stav, a da ga istovremeno ohrabrite da razumije Vaše mišljenje. Ukoliko se razvije sukob, prekinite razgovor i vratite mu se kada se oboje smirite.



Usmjerite pažnju na pozitivne stvari

Obavezno nagradite dijete za dobro ponašanje i naglasite stvari u kojima je dobar. Ohrabrite ga da se osjeća dobro i stavite mu do znanja da ga poštujete. Time pomažete razvoju samopoštovanja. Kao česte razloge za uzimanje droge adolescenti navode pritisak vršnjaka i potrebu za socijalizacijom, želju da dožive osjećaj dobrog raspoloženja ili da se oslobode dosade. Zabrana može biti nedovoljno efektivna. Potrebno je da pružite alternative za upotrebu droge. Djecu treba uključiti u što veći broj aktivnosti, koliko je ranije moguće. Sportske aktivnosti, muzičko obrazovanje, ekološke sekcije – konstruktivne su alternative nepoželjnom ponašanju. Veoma je važno podstaći dijete i pružiti mu podršku da ostvari svoja interesovanja. Podržavajte učesće Vašeg djeteta u školskim aktivnostima, sportu ili muzici, bez prisiljavanja da uvijek mora da pobijedi ili da napreduje.



Obratite pažnju na neverbalne znakove

Budite obazrivi i osjetljivi na dječiju mimiku i govor tijela. Da li se osjeća nervozno i neudobno, ili je relaksirano i komotno? Razumijevanje ovih znakova daće Vam informaciju o tome kako se Vaše dijete osjeća. Tokom razgovora obratite pažnju kad dijete govori. Pokrenite tijelo unapred, ako sjedite, pipnite ga za rame ili klimajte glavom i gledajte ga u oči.



Informišite dijete o svim rizicima koji nastaju zbog upotrebe droge

Zajedno potražite informacije o rizicima koji se tiču zdravlja, posebno od rizika prenošenja hepatitisa i HIV virusa. Informišite ga o rizicima i podacima o porastu broja kriminalnih aktivnosti – pljački, ubistava i drugih aktivnosti pod dejstvom droge i zbog nabavljanja droge. Takođe je važno da znaju zakonske sankcije koje slijede zbog rasturanja i preprodaje narkotika.



Potražite pomoć

Ukoliko su problemi postali složeni, ukoliko imate osnovane razloge da sumnjate da Vaše dijete koristi drogu, potražite pomoć u najbližoj zdravstvenoj ustanovi - Domu zdravlja, kod Vašeg izabranog ljekara ili u Savjetovalištu za mlade. Ovo je problem koji nećete i ne možete riješiti bez pomoći stručnih lica i cijele svoje porodice. Nemojte se obeshrabriti – liječenje narkomana nije lak niti kratkotrajan proces. Takođe, imajte na umu da narkomanija nije sramota.

JOŠ NEKOLIKO RIJEČI ZA KRAJ

Djeca i mladi (jednom riječju adolescenti) podložni su dvijema vrstama uticaja:



uticaju vršnjaka i vršnjačkih grupa



uticaju medija

(televizije, filma, muzike i vrijednosti, normi, stilova života koji im se preko medija nude)

U periodu adolescencije naša se djeca nalaze u svojevrsnom emocionalnom vrtlogu – ambivalentne emocije čine ih dezorijentisanim, neodlučnim, zbunjenim... Zato im je potrebna pomoć roditelja. Čak iako Vam u tom momentu izgleda kao da Vas dijete odbija, da čini sve da se udalji od Vas, to zapravo potvrđuje količinu djetetove nezrelosti i konfuznosti. Djetetu je potrebna pomoć da se izbori sa pritiscima iz socijalnog okruženja. Kvalitetna komunikacija naučiće dijete da kontroliše emocije, konstruktivno rješava probleme, nauči da izbjegne različite vrste pritisaka iz svoje okoline (da zapali cigaretu, napije se, proba drogu) i dođe do istinitih informacija.



AKO SE PROBLEM DESIO...

Ako osnovano, na temelju više pokazatelja, zaključite da Vaše dijete ima problem sa drogom:



ne dižite paniku, savladajte svoj strah, zbunjenost i razočaranje



budite spremni da će dijete na svaki mogući način pokušati da negira, da će lagati; ne insistirajte na priznanju



razgovarajte sa djetetom o svojim sumnjama ali ne potcjenjujte njegove godine – razgovarajte kao sa odraslom osobom koja ima problem



otiđite u Dom zdravlja ili Savjetovalište za mlade, uradite neophodna testiranja



ne odbacujte svoje dijete – dijete ima problem i jedino sa Vama i uz Vašu pomoć može ga riješiti



zajedno sa djetetom i svim članovima porodice donesite odluke koje se tiču načina liječenja



pokažite djetetu svoju ljubav i jasno mu stavite do znanja da Vam je stalo, budite istrajni i strpljivi



nikada nemojte odustati



NAJČEŠĆE ZABLUDE

Postoje “lake” i “teške” droge



Sve droge su opasne. Neke dovode do psihičke zavisnosti, a neke i do psihičke i do fizičke zavisnosti

Danas svi uzimaju droge



Osobe koje uzimaju drogu kreću se u uskom krugu sebi sličnih ljudi iz čega pogrešno zaključuju da droge uzimaju svi

Sve treba probati



Osoba koja ima zrelost zna da odredi šta je dobro a šta nije, ima zreo odnos prema autoritetima i uvažava preporuke društva u kome živi

Marihuana nije opasna



Sve droge su opasne, pa i marihuana, jer mogu dovesti do ozbiljnih i trajnih poremećaja mentalnog i tjelesnog zdravlja

Povremeno uzimati droge nije rizično



Mozak čovjeka evolucijom nije pripremljen za upotrebu droga i njihovo uzimanje dovodi do poremećaja i ispada funkcija nervnog sistema

